

*Денисенко В. В.,
аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0003-3049-2408*

*Науковий керівник:
Кучинська О. П.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,*

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.3-4/164-174>

УДК 343.1

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ВІДНОСИНИ СЛІДЧОГО І ПРОКУРОРА: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Анотація. У статті розкриті окремі проблемні питання кримінальних процесуальних правовідносин слідчого та прокурора.

Метою статті є дослідження проблемних питань правовідносин слідчого і прокурора у сучасних умовах реформування органів кримінальної юстиції та оновлення чинного КПК України.

Початок і перебіг правовідносин слідчого і прокурора встановлює чинний КПК України і це не може не впливати на характер їх правовідносин. За загальним правилом правовідносини слідчого з прокурором починається з моменту внесення відомостей до ЄРДР

Доводиться, що на характер правовідносин слідчого і прокурора негативно впливає й те, що слідчий не є центральною і головною фігурою досудового розслідування, хоча він відповідає за всебічність, повноту та об'єктивність дослідження обставин кримінального провадження.

Наголошується, що чинний КПК України не досить чітко регламентує процесуальний статус слідчого, значно звужує його повноваження і обмежує його самостійність у прийнятті процесуальних рішень, що на практиці часто призводить до затягування досудового слідства та негативно впливає на його ефективність.

Вказується, що на характер правовідносин слідчого з прокурором впливає й те, що слідчий і прокурор є суб'єктами доказування у кримінальному провадженні, проте прокурор по відношенню до слідчого наділений чинним КПК України владними процесуальними повноваженнями. Прокурор, здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Ключові слова: кримінальні процесуальні правовідносини, прокурор, суб'єкт доказування, слідчий, досудове розслідування, функції.

Постановка проблеми. З прийняттям нової Конституції України виникла нагальна потреба подальшого удосконалювання

всіх галузей права, повної їхньої відповідності Основному Закону, у тому числі і норм кримінально-процесуального законодавства, як одного з найважливіших

засобів захисту прав людини і яке постійно удосконалюється, про що свідчить понад 700 змін та доповнень до чинного КПК України з часу його прийняття.

Ефективність захисту прав і свобод особи, які відповідно до ст. 3 Конституції України визначають зміст і спрямованість діяльності держави тісно пов'язана з логічно побудованою правоохоронною системою, де чітко визначена компетенція кожного її суб'єкта. Важливе місце в правоохоронній системі приділяється слідчому, повноваження якого визначені ст. 40 КПК України.

Як центральна, ключова фігура на досудовому слідстві, слідчий у процесі розслідування кожного кримінального провадження вступає у правові відносини з різними суб'єктами кримінального процесу і, зокрема, з прокурором, які мають свою специфіку та потребують наукового дослідження у сучасних умовах реформи кримінальної юстиції.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Проблеми кримінальних процесуальних відносин слідчого і прокурора були предметом дослідження вітчизняних правників, зокрема, Ю. П. Аленіна, С. А. Альперта, В. Д. Бринцева, В. В. Вапнярчука, І. В. Вернидубова, Т. Б. Вільчик, Ю. М. Грошевого, В. С. Зеленецького, О. О. Кіпера, Г. К. Кожевникова, В. Т. Мальяренка, В. І. Мариніва, І. Є. Марочкіна, В. П. Мікуліна, О. Р. Михайленка, М. М. Михеєнка, В. Т. Нора, З. М. Оніщука, М. А. Погорецького, А. Л. Ривліна, Д. Б. Сергєєвої, С. В. Слїнька, О. Ю. Татарова, В. М. Тертишника, А. Р. Туманянц, В. І. Фаринника, В. М. Хотеня, М. С. Цуцкїрдзе, М. Є. Шумили та ін. Проте питання правовідносин слідчого і прокурора, зважаючи на те, що прокурор за чинним КПК України здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Метою статті є дослідження проблемних питань правовідносин слідчого

і прокурора у сучасних умовах реформування органів кримінальної юстиції та оновлення чинного КПК України.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року (далі – КПК України) суттєво і принципово змінив правову форму кримінального судочинства і досудового розслідування запровадивши низку законодавчих заходів щодо зміцнення процесуального статусу прокурора зміни процесуального статусу слідчого, суттєво обмеживши процесуальні повноваження слідчого і його процесуальну самостійність зменшивши до мінімального рівня, що закономірно вплинуло й на особливості правовідносин слідчого і прокурора.

Слід зазначити, що чинний КПК України, на відміну від КПК України 1960 р., дещо змінив підходи до визначення термінів пов'язаних з суб'єктами кримінально-процесуальних відносин. Чинний КПК веде мову про учасників, сторін кримінального провадження, а не кримінального процесу, і по-друге, на відміну від КПК України 1960 р. чинний КПК України не визначає поняття «суб'єктів» кримінального провадження.

У чинному КПК немає визначення поняття «суб'єкти кримінального провадження», для цього вживаються інші терміни: «учасники кримінального провадження», «учасники судового провадження», «сторони кримінального провадження».

Згідно з п. 25 ст. 3 КПК учасники кримінального провадження – це сторони кримінального провадження, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), за-

явник, свідок та його адвокат, понятій, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, секретар судового засідання, судовий розпорядник. Таким чином, до учасників кримінального провадження КПК відносить усіх суб'єктів, які беруть участь у кримінальному провадженні, крім суду, судді, присяжного засідателя та слідчого судді.

КПК визначає дві сторони кримінального провадження – з боку обвинувачення: слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених цим Кодексом; з боку захисту: підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники (п. 19 ст. 3 КПК).

Чинний КПК України відніс слідчого до сторони обвинувачення разом із керівником органу досудового розслідування, прокурором, а також потерпілим, його представником та законним представником у випадках, встановлених КПК. Здійснення функції обвинувачення слідчим полягає в отриманні доказів на підставі яких слідчий здійснює повідомлення про підозру та складає обвинувальний акт. Незважаючи на те, що прокурора, керівника органу досудового розслідування та слідчого віднесено до сторони обвинувачення, на них покладено обов'язок всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини

кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень (ч. 2 ст. 9 КПК), що дає окремим вченим наділяти зазначених суб'єктів не лише функцією обвинувачення, а й іншими функціями, які, виходячи із теорії функціоналізму не відповідають змагальним засадам сучасного вітчизняного кримінального процесу, визначеного чинним КПК України¹.

Слід зазначити, що у правовій літературі існують різні класифікації суб'єктів кримінального процесу². Більшість з них ґрунтувалися на нормах КПК України 1960 р., зокрема залежно від призначення, характеру процесуальної діяльності і особливостей процесуального положення, а також зацікавленості у справі³. Виходячи із цієї класифікації слідчого відносили до 1 групи суб'єктів кримінального процесу – державних органів і посадових осіб, які ведуть процес, а саме: суд, суддя, прокурор, слідчий, начальник слідчого відділу, орган дізнання (особа, що проводить дізнання). На суб'єктів цієї групи покладалася обов'язок провадження кримінально-процесуальних дій з порушення, розслідування і вирішення справ про злочини. Їх діяльність носила публічно-правовий характер, вони користувалися державно-владними повноваженнями, здійснювали провадження у справі і відповідали за його правильний хід та результат.

¹ М А Погорецький, Прокурор у кримінальному процесі: щодо визначення функцій (2015) 6 *Право України* 86–95.

² М А Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини слідчого з органом дізнання, начальником слідчого відділу та прокурором (автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Х. Нац. юрид. акад. України, 1997) 17; М А Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система: монографія (Харків, РВФ «Арсіс» ЛТД, 2002) 39.; Л М Лобойко, Кримінально-процесуальна компетенція: монографія (Дніпропетровськ, Дніпропетр. Держ. Ун-т внутр. справ, 2006) 186; М С Городецька, Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ (дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпропетровськ, 2010) 271; М А Погорецький, О С Старенький, Повноваження слідчих органів Державного бюро розслідувань (2018) *Вісник кримінального судочинства* 32–48; М С Цуцкерідзе, Кримінально-процесуальна діяльність слідчого: та практика: монографія (Київ, Алерта, 2020) 562 та ін.

³ Ю П Алєнін (ред), Кримінально-процесуальне право України: підручник (Харків, ТОВ «Одіссей», 2009) 124–125.

Суб'єкти цієї групи були зобов'язані: забезпечити в межах своєї компетенції вирішення завдань кримінального процесу; забезпечити права і законні інтереси осіб у кримінальному процесі; забезпечувати повне, всебічне та об'єктивне дослідження обставин кримінальної справи; на них покладалася обов'язок доказування у кримінальній справі. До всіх суб'єктів цієї групи пред'являлася вимога незацікавленості в результаті справи. Інакше, за наявності ознак прямої, особистої або непрямой зацікавленості в результаті справи, такі особи підлягали відводу (самовідводу).

Чинний КПК України суттєво змінив підходи до класифікації суб'єктів кримінального провадження. Науково обгрунтованою є класифікація суб'єктів кримінального провадження за виконуваною функцією або роллю учасників у кримінальному провадженні. Відповідно до цього критерію виділяють такі групи:

Перша група – суб'єкти, які виконують функцію правосуддя – суд, суддя, присяжний. Ці суб'єкти ведуть кримінальне провадження у судовому провадженні і здійснюють розгляд та вирішення кримінальних проваджень по суті. Для цього вони наділені повноваженнями від імені держави здійснювати правосуддя у кримінальному судочинстві;

Друга група – суб'єкт, який виконує функцію судового контролю – слідчий суддя. За чинним КПК України це суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому КПК, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому статтею 247 КПК, – голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя (п. 18 ст. 3);

Третя група – суб'єкти провадження, що виконують функцію обвинувачення: прокурор, слідчий, керівник органу досудового розслідування, оперативні підрозділи, а також потерпілий,

його представник та законний представник у випадках, установлених КПК України. На більшість з них покладається обов'язок провадження кримінально-процесуальних дій з розслідування справ про кримінальні правопорушення, пред'явлення обвинувачення і підтримання обвинувачення у суді з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності. Їх діяльність носить публічно-правовий характер (крім потерпілого та його представників).

Четверта група – представники група – суб'єкти кримінального провадження, що виконують функцію захисту у кримінальному провадженні: підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їх захисники та законні

Третя і четверта група учасників кримінального провадження йменуються сторонами кримінального провадження (сторона обвинувачення й сторона захисту).

П'ята група – суб'єкти кримінального провадження, які не є сторонами провадження, але зацікавлені в певному результаті кримінального провадження, оскільки захищають свої особисті або представляють права та законні інтереси інших осіб: потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію). Особиста зацікавленість в результаті справи є однією з головних ознак виділення цієї групи учасників кримінального провадження;

Шоста група – інші суб'єкти кримінального провадження, які залучаються до нього для сприяння здійсненню кримінального провадження. До цієї групи

відносяться: заявник, свідок, експерт, спеціаліст, представник персоналу органу пробації, перекладач, поняті, секретар судового засідання, заставодавець, судовий розпорядник, тощо¹.

Отже, слідчий як суб'єкт кримінального провадження належить до другої групи суб'єктів провадження, що виконують функцію обвинувачення та входить до складу органів досудового розслідування. На нього покладається обов'язок провадження кримінально-процесуальних дій з розслідування справ про кримінальні правопорушення. Його діяльність носить публічно-правовий характер, оскільки він наділений державними повноваженнями.

Процесуальний статус слідчого у кримінальному провадженні визначається насамперед тим, що він входить до складу органу досудового розслідування². Кримінальне правопорушення є найбільш небезпечним видом правопорушення, яке завдає людині, суспільству та державі моральну, фізичну, майнову шкоду. Для боротьби з цими негативними явищами та її наслідками держава створює цілу систему правоохоронних органів, до кола яких входять і органи досудового розслідування.

Завданнями цих органів є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до від-

повідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Реалізація цих завдань здійснюється шляхом кримінального переслідування особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення процесуальних, слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, з метою встановлення обставин кримінального правопорушення, і як результат прийняття законних та обґрунтованих підсумкових рішень на етапі досудового розслідування, тощо³.

Відповідно до ст. 38 КПК України органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є:

- 1) слідчі підрозділи: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів державного бюро розслідувань; г) органів Державної кримінально-виконавчої служби України;
- 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України;
- 3) підрозділи детективів Бюро економічної безпеки України.

Правовий статус органів досудового розслідування визначається нормами КПК, а також відповідними спеціалізованими нормативно-правовими актами. Правовому статусу слідчого присвячено низку наукових досліджень, проте окре-

¹ Погорецький М. А. Досудове слідство України: історія та сучасність. *Вісник Луганської акад. внутр. справ України ім. 10-річчя незалежності України*: наук.-теор. журн. Луганськ: РВВ ЛАВС, 2002. Вип. 3. С. 216–227; М А Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система: монографія (Харків, РВФ «Арсис» ЛТД, 2002) 28–38.

² М А Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини слідчого з органом дізнання, начальником слідчого відділу та прокурором (автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Х. Нац. юрид. акад. України, 1997) 13; М А Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система: монографія (Харків, РВФ «Арсис» ЛТД, 2002) 39.

³ О О Кіпер, Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні (дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Нац. юрид. акад. України, Одеса, 2017) 18–20.

мі аспекти його повноважень продовжують залишатися дискусійними¹.

Повноваження слідчого органу судового розслідування, які впливають на характер його правовідносин з прокурором, визначені ст. 40 КПК України. Проблемні питання правовідносин слідчого і прокурора викладені у низці наукових публікацій².

Відповідно до цієї статті слідчий несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій. Слідчий уповноважений: починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом; проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, встановлених цим Кодексом; доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам; звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру; за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження; приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав,

передбачених ст. 284 КПК України; здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом. У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні. Слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі.

Невиконання слідчим законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому цим Кодексом, тягне за собою передбачену законом відповідальність. Слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого.

Повноваження прокурора, які впливають на характер його правовідносин зі слідчим, визначені ст. 36 КПК України.

¹ М А Погорецький, О С Старенький, Повноваження слідчих органів Державного бюро розслідувань (2018) *1 Вісник кримінального судочинства* 32–48.

² М А Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система: монографія (Харків, РВФ «Арсис» ЛТД, 2002) 107–132; М А Погорецький, Об'єкт і предмет прокурорського нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю (2002) *Підприємництво, господарство і право: наук.-практ. господарсько-правовий журн* 126–132; Погорецький М. А. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю. *Реформування органів прокуратури України: проблеми і перспективи*: матеріали. міжн. наук.-практ. конф., 2–3 жовт. 2006 р. Київ: Вид-во Ген. прокуратури України; Акад. прокуратури України, 2007. С. 124–127; М А Погорецький, І О Сухачова, Прокурорський нагляд за законністю використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності на досудових стадіях кримінального процесу (2010) *Вісник Акад. прокуратури* 64–70; І О Сухачова, Прокурорський нагляд за законністю використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у доказуванні на стадіях досудового провадження (2012) *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)* 51–58; М А Погорецький, Прокурор у кримінальному процесі: щодо визначення функцій (2015) *6 Право України* 86–95; М А Погорецький, Прокурорський нагляд за законністю здійснення контролю за вчиненням злочину. *Прокуратура України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (19 травня 2016 року) (Київ, Національна академія прокуратури України, 2016) 223–226.

Відповідно до цієї статті прокурор, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові та фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення прокурора.

Прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений: починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом; мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування; доручати органу досудового розслідування проведення досудового розслідування; доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному КПК України; доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам; призначати ревізії та перевірки у порядку, визначеному законом; скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих; ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу, або у випадку неефективного досудового розслідування; приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, в тому числі щодо закриття кримінального прова-

дження та продовження строків досудового розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом; погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених цим Кодексом, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання; повідомляти особі про підозру; пред'являти цивільний позов в інтересах держави та громадян, які через фізичний стан чи матеріальне становище, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права, у порядку, передбаченому цим Кодексом та законом; затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань, самостійно складати обвинувальний акт чи зазначені клопотання; звертатися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; підтримувати державне обвинувачення в суді, відмовлятися від підтримання державного обвинувачення, змінювати його або висувати додаткове обвинувачення у порядку, встановленому КПК України; погоджувати запит органу досудового розслідування про міжнародну правову допомогу, передавання кримінального провадження або самостійно звертатися з таким клопотанням в порядку, встановленому КПК України; доручати органу досудового розслідування виконання запиту (доручення) компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу або перейняття кримінального провадження, перевіряти повноту і законність проведення процесуальних дій, а також повноту, всебічність та об'єк-

тивність розслідування у перейнятому кримінальному провадженні; перевіряти перед направленням прокуророві вищого рівня документи органу досудового розслідування про видачу особи (екстрадицію), повертати їх відповідному органу з письмовими вказівками, якщо такі документи необґрунтовані або не відповідають вимогам міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, чи законам України; доручати органам досудового розслідування проведення розшуку і затримання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення за межами України, виконання окремих процесуальних дій з метою видачі особи (екстрадиції) за запитом компетентного органу іноземної держави.

Питання про поняття та сутність процесуальної самостійності слідчого та особливості її забезпечення, що впливає на характер правовідносин слідчого і прокурора, знайшли певне відображення в кримінально-процесуальній науці. Проте роботи більшості науковців у цьому напрямку були засновані, здебільшого, на нормах КПК України 1960 року¹.

Отже, законодавець у чинному КПК наділив слідчого досить обмеженим спектром повноважень, порівняно із КПК 1960 р., хоча й зобов'язав його всебічно, повно та неупереджено досліджувати всі обставини кримінального провадження. У зв'язку із цим, вико-

нання покладених на нього обов'язків та здійснення ним прав, які надаються йому чинним кримінальним процесуальним законодавством, неможливо без чітко вибудованих правовідносин його з іншими владними суб'єктами кримінального процесу і, зокрема, з прокурором, враховуючи те, що за чинним КПК України досить великий обсяг слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій², а також майже усі заходи забезпечення кримінального провадження, включаючи запобіжні заходи, які потребують попередньої згоди прокурора та рішення слідчого судді. Деякі слідчі дії, такі як освідчення особи (ст. 241 КПК) та ексгумація трупа (ст. 239 КПК) проводяться лише за рішенням прокурора.

Контроль за вчиненням злочину як негласна слідча (розшукова) дія проводиться виключно за рішенням прокурора (246 КПК). Крім того, всі найбільш принципи і визначальні рішення досудового розслідування приймається прокурором або за погодження з ним, а саме: повідомлення про підозру, його зміна, продовження строків досудового розслідування, зупинення досудового розслідування, відкриття матеріалів іншій стороні, закриття кримінального провадження, затвердження обвинувального акту або клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

¹ Н А Погорецький, К вопросу о процессуальной самостоятельности следователя (1992) *Актуальные вопросы правотворческой и правоприменительной деятельности* 104–108; М А Погорецький, Слідчий – суб'єкт кримінально-процесуальних правовідносин. *Проблеми провадження правових реформ в Україні*: зб. наук. праць (Харків, Нац. юрид. акад. України, 1996) 121–125; М А Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини слідчого з органом дізнання, начальником слідчого відділу та прокурором (автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Харків, Нац. юрид. акад. України, 1997) 17; Н А Погорецький, Прокурорський надзор за предварительным следствием – одна из важнейших гарантий защиты прав и свобод человека и гражданина (1998) 36 *Проблеми законності* 204–212; О В Баулін, Процесуальна самостійність і незалежність слідчого та їх правові гарантії (автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2000) 20; О В Баулін, Н С Карпов, Процесуальна самостійність і незалежність слідчого та їх правові гарантії: монографія (Київ, Національна академія внутрішніх справ України, 2001) 233; М А Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2002) 160; С С Охріменко, Деякі аспекти сучасного стану процесуальної самостійності та незалежності слідчих органів внутрішніх справ (2006) 5 *Юридична Україна* 95–97; О А Солдатенко, Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку (автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2006) 8; Ю П Аленін, Ще раз до питання про самостійність і незалежність слідчого (2008) 44 *Актуальні проблеми держави і права* 159.

² М А Погорецький, Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні (2013) 1 *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* 270–277; М А Погорецький, Застосування провокації в ході негласних розслідувань: питання правомірності (2016) 1 *Вісник кримінального судочинства* 33–43.

На характер правовідносин слідчого з прокурором впливає й те, що чинний КПК встановлює початок і перебіг правовідносин слідчого і прокурора. За загальним правилом правовідносини слідчого з прокурором починається з моменту внесення відомостей до ЄРДР, оскільки здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, установлену законом (ст. 214 КПК). Крім того, відповідно до ч. 6 ст. 214 КПК, слідчий невідкладно у письмовій формі повідомляє прокурора про початок розслідування, підставу для початку розслідування та інші відомості¹.

Характер правовідносин слідчого з прокурором обумовлюються й тим, що і слідчий і прокурор є суб'єктами доказування у кримінальному провадженні, а також тим, що прокурор по відношенню до слідчого, виходячи із порівняльного аналізу статей 36 та 40 КПК України, має владні процесуальні повноваження, що, на наш погляд, виключає їх взаємодію, яка може бути лише між рівнозначними суб'єктами кримінального процесу².

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що на характер правовідносин слідчого і прокурора негативно впливає те, що слідчий не є центральною

і головною фігурою досудового розслідування, хоча він відповідає за всебічність, повноту та об'єктивність дослідження обставин кримінального провадження.

Чинний КПК України не досить чітко регламентує процесуальний статус слідчого, значно звужує його повноваження і обмежує його самостійність у прийнятті процесуальних рішень, що на практиці часто призводить до затягування досудового слідства та негативно впливає на його ефективність.

На характер правовідносин слідчого з прокурором впливає й те, що слідчий і прокурор є суб'єктами доказування у кримінальному провадженні, проте прокурор по відношенню до слідчого наділений чинним КПК України владними процесуальними повноваженнями. Прокурор, здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Важливим для повноти наукового дослідження правовідносин слідчого і прокурора є дослідження їх правовідносин при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій³ та застосування заходів забезпечення кримінального провадження⁴, що є окремим предметом наукового дослідження.

REFERENCES

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

1. Baulin O V, Karpov N S, *Protsesualna samostiinist i nezalezhnist slidchoho ta yikh pravovi harantii* [Procedural autonomy and independence of the investigator and their legal guarantees] (Kyiv, Natsionalna akademiia vntrishnikh sprav Ukrainy, 2001) 233 [in Ukrainian].

¹ М А Погорецький, Початок досудового розслідування: окремі проблемні питання (2015) 1 *Вісник кримінального судочинства* 93–103.

² М Погорецький, Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання (2014) 10 *Право України* 12–25; М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства України* 63–79.

³ М А Погорецький, Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні (2013) 1 (5) *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* 270–276; М А Погорецький, Негласні слідчі (розшукові) дії як спосіб формування доказів: навчальний посібник / за заг. ред. М А Погорецького. (Київ, НА СБ України, 2017) 92.

⁴ В І Фаринник, Застосування заходів забезпечення кримінального провадження: теорія та практика: монографія (Київ, Алерта, 2017) 548.

2. Pohoretskyi M A, *Kryminalno-protseualni pravovidnosyny: struktura i systema* [Criminal procedural legal relations: structure and system] (Kharkiv, Arsis LTD, 2002) 160 [in Ukrainian].

3. Pohoretskyi M A, *Nehlasni slidchi (rozshukovi) dii yak sposib formuvannia dokaziv* [Undisclosed investigative (research) actions as a method of forming evidence] / za zah. red. M A Pohoretskoho. (Kyiv, NA SB Ukrainy, 2017) 92 [in Ukrainian].

4. Farynnyk V I, *Zastosuvannia zakhodiv zabezpechennia kryminalnogo provadzhennia: teoriia ta praktyka* [Application of measures to ensure criminal proceedings: theory and practice] (Kyiv, Alerta, 2017) 548 [in Ukrainian].

EDITED BOOKS

5. Alenin Yu P (red), *Kryminalno-protseualne pravo Ukrainy* [Criminal procedural law of Ukraine] (Kharkiv, TOV «Odyssey», 2009) 124–125 [in Ukrainian].

ARTICLES

6. Alenin Yu P, Shche raz do pytannia pro samostiinist i nezalezhnist slidchoho [Once again to the question of independence and independence of the investigator] (2008) 44 *Aktualni problemy derzhavy i prava* 159 [in Ukrainian].

7. Okhrimenko S S, Deiaki aspekty suchasnoho stanu protseualnoi samostiinosti ta nezalezhnosti slidchykh orhaniv vnutrishnikh sprav [Some aspects of the current state of procedural independence and independence of investigative bodies of internal affairs] (2006) 5 *Yurydychna Ukraina* 95–97 [in Ukrainian].

8. Pohoretskyi N A, K voprosu o protseualnoi samostiinosti sledovatelya [To the question of the procedural independence of the investigator] (1992) *Aktualnye voprosy pravotvorcheskoi y pravoprymenitelnoi deiatelnosti* 104–108 [in Russian].

9. Pohoretskyi N A, Prokurorskyi nadzor za predvartelnim sledstviem – odna yz vazhneishykh harantyi zashchity prav y svobod cheloveka y hrazhdanyna [Procurator's supervision of the preliminary investigation is one of the most important guarantees of the protection of the rights and freedoms of a person and a citizen] (1998) 36 *Problemy zakonnosti* 204–212 [in Russian].

10. Pohoretskyi M A, Nehlasni slidchi (rozshukovi) dii: problemy provadzhennia ta vykorystannia rezultativ u dokazuvanni [Covert investigative (search) actions: problems of proceedings and use of results in evidence] (2013) 1 *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav* 270–277 [in Ukrainian].

11. Pohoretskyi M A, Teoriia kryminalnogo protseualnogo dokazuvannia: problemni pytannia [Theory of criminal procedural evidence: problematic issues] (2014) 10 *Pravo Ukrainy* 12–25 [in Ukrainian].

12. Pohoretskyi M A, Pochatok dosudovoho rozsliduvannia: okremi problemni pytannia [The beginning of the pre-trial investigation: certain problematic issues] (2015) 1 *Visnyk kryminalnogo sudochynstva* 93–103 [in Ukrainian].

13. Pohoretskyi M A, Nova kontseptsiiia kryminalnogo protseualnogo dokazuvannia [New concept of criminal procedural evidence] (2015) 3 *Visnyk kryminalnogo sudochynstva Ukrainy* 63–79 [in Ukrainian].

14. Pohoretskyi M A, Prokuror u kryminalnomu protsesi: shchodo vyznachennia funktsii [Prosecutor in criminal proceedings: regarding the definition of functions] (2015) 6 *Pravo Ukrainy* 86–95 [in Ukrainian].

15. Pohoretskyi M A, Zastosuvannia provokatsii v khodi nehlasnykh rozsliduvan: pytannia pravomirnosti [The use of provocation during secret investigations: the issue of legality] (2016) 1 *Visnyk kryminalnogo sudochynstva* 33–43 [in Ukrainian].

16. Pohoretskyi M A, Starenkiy O S, Povnovazhennia slidchykh orhaniv Derzhavnogo biuro rozsliduvan [Powers of investigative bodies of the State Bureau of Investigation] (2018) 1 *Visnyk kryminalnogo sudochynstva* 32–48 [in Ukrainian].

CONFERENCE PAPERS

17. Pohoretskyi M A, Slidchyi – sub'iekt kryminalno-protseualnykh pravovidnosyn [Investigator – the subject of criminal-procedural legal relations] *Problemy provadzhennia pravovykh reform v Ukraini: zb. nauk. prats* (Kharkiv, Nats. yuryd. akad. Ukrainy, 1996) 121–125 [in Ukrainian].

18. Pohoretskyi M A, Prokurorskyi nahliad za zakonnistiu zdiisnennia kontroliu za vchynenniam zlochyynu [Prosecutor's supervision over the legality of control over the commission of a crime] *Prokuratura Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehtratsii: materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii* (19 travnia 2016 roku) (Kyiv, Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy, 2016) 223–226 [in Ukrainian].

DISSERTATION

19. Baulin O V, Protseualna samostiinist i nezalezhnist slidchoho ta yikh pravovi harantii [Procedural autonomy and independence of the investigator and their legal guarantees] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2000) 20 [in Ukrainian].

20. Kiper O O, Protseusualna samostiinist slidchoho yak harantiia vsebichnoho, povnoho y neuperedzhenoho rozsliduvannia u kryminalnomu provadzhenni [Procedural independence of the investigator as a guarantee of a comprehensive, complete and impartial investigation in criminal proceedings] (dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09. Nats. yuryd. akad. Ukrainy, Odesa, 2017) 18–20 [in Ukrainian].

21. Pohoretskyi M A, Kryminalno-protseusualni pravovidnosyny slidchoho z orhanom diznannia, nachalnykom slidchoho viddilu ta prokurorom [Criminal-procedural legal relations of the investigator with the body of inquiry, the head of the investigative department and the prosecutor] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09. Kharkiv, Nats. yuryd. akad. Ukrainy, 1997) 17 [in Ukrainian].

22. Soldatenko O A, Dosudove slidstvo v Ukraini: stanovlennia ta perspektyvy rozvytku [Pre-trial investigation in Ukraine: formation and development prospects] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2006) 8 [in Ukrainian].

Denysenko V. V.,

Postgraduat student,

*Department of Criminal Procedure and Forensics
Educational and Scientific Institute of Law*

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID ID: 0000-0003-3049-2408

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.3-4/164-174>

CRIMINAL PROCEDURAL RELATIONS OF THE INVESTIGATOR AND THE PROSECUTOR: PROBLEM ISSUES

Abstract. *The article reveals certain problematic issues of criminal procedural legal relations between the investigator and the prosecutor.*

The purpose of the article is to study the problematic issues of the legal relationship between the investigator and the prosecutor in the modern conditions of reforming the criminal justice bodies and updating the current Code of Criminal Procedure of Ukraine.

The beginning and course of the legal relationship between the investigator and the prosecutor is established by the current Code of Criminal Procedure of Ukraine and this cannot but affect the nature of their legal relationship. According to the general rule, the legal relationship of the investigator with the prosecutor begins from the moment of entering information into the EDPR

It is proven that the nature of the legal relationship between the investigator and the prosecutor is negatively affected by the fact that the investigator is not the central and main figure of the pre-trial investigation, although he is responsible for the comprehensiveness, completeness and objectivity of the investigation of the circumstances of the criminal proceedings.

It is emphasized that the current Code of Criminal Procedure of Ukraine does not clearly regulate the procedural status of the investigator, significantly narrows his powers and limits his independence in making procedural decisions, which in practice often leads to the delay of the pre-trial investigation and negatively affects its effectiveness.

It is indicated that the nature of the investigator's legal relationship with the prosecutor is also influenced by the fact that the investigator and the prosecutor are the subjects of evidence in criminal proceedings, but the prosecutor is endowed with powerful procedural powers in relation to the investigator under the current Criminal Procedure Code of Ukraine. The prosecutor supervises the observance of laws during the pre-trial investigation in the form of procedural guidance of the pre-trial investigation.

Key words: *criminal procedural legal relations, prosecutor, subject of proof, investigator, pretrial investigation, functions.*